DOI: [10.32702/2307-2105-2020.3.152](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.3.152)

УДК 339.7

*А. В. Волошанська,
аспірант, Львівський національний університет імені Івана Франка
ORCID: 0000-0002-6077-5137*

ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЯК ІНСТРУМЕНТ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ КРАЇНИ

*A. Voloshanska
postgraduate student, Ivan Franko National University of Lviv*

INNOVATIVE MODEL OF DEVELOPMENT AS A TOOL OF TRANSFORMATION OF ECONOMIC POLICY OF COUNTRY

У статті досліджено формування інноваційної моделі розвитку як інструменту трансформації економічної політики держав. Розглянуто інноваційну політику як систему, яка включає державні та регіональні програми, важелі, інструменти й заходи, які використовуються для здійснення впливу на інноваційний рівень секторів економіки, суб'єктів господарювання та формування ефективної інноваційно-структурованої економіки. Розглянуто пріоритети інноваційної політики у країнах ЄС на наднаціональному, національному, регіональному та локальному рівнях. Проаналізовано концепцію розумної спеціалізації, яка втілюється на базі Smart Specialisation Platform та створення регіональних інноваційних стратегій, підґрунтям формування яких виступає «ідея чотирьох С», а саме: choices (вибори), competitive advantage (конкурентна перевага), critical mass (критична маса), collaborative leadership (спільне лідерство). Визначено основні кроки, які необхідні для реалізації стратегії розумної спеціалізації на рівні регіону.

The article investigates the formation of an innovative model of development as a tool for transformation of the economic policy of the states. Innovation policy is considered as a system that includes national and regional programs, levers, tools and measures that are used to influence the innovation level of economic sectors, economic entities and the formation of an effective innovation-structured economy. The priorities of the innovation policy in the EU countries at supranational, national, regional and local levels are considered, namely: conducting research and innovation activities, development of information and communication technologies, ensuring the competitiveness of small and medium-sized enterprises, achieving creativity in the activities of entities and communities, development of entities markets. The concept of smart specialization, which is implemented on the basis of Smart Specialisation Platform and creation of regional innovative strategies, based on the idea of four C idea, are analyzed: namely, Choices, competitive advantage, critical mass, critical mass, collaborative leadership. The areas of reasonable specialization are presented: providing political support for national and regional priorities and objectives, developing competitive advantages of the state and the region, stimulating investment in private sector development and supporting innovation, involving stakeholders to stimulate innovative development of the territory, forming a monitoring and control system. The basic steps

that are needed to implement a smart specialization strategy at the regional level are identified, namely: analysis of regional innovation potential; management: ensuring interaction and efficient disposal of the property; developing a common vision of the region's prospects; identification of priorities; formation of an innovation policy with a clear definition of the algorithm of actions for its step-by-step implementation; implementation of a system of monitoring and control over the implementation of smart specialization strategy.

Ключові слова: іноваційний розвиток; країни ЄС; інструменти; економічна політика; розумна спеціалізація.

Key words: innovative development; EU countries; tools; economic policy; sound specialization.

Постановка проблеми. В умовах глобалізаційних викликів, подолання наслідків деіндустріалізації та світової фінансової кризи з метою повернення або утримання передових позицій на політичній і економічній картах світу розвинені держави все більше акцентують увагу на розумних інноваціях як ключовому чиннику, який визначатиме стратегічні орієнтири поступу держав у глобальному вимірі. Зокрема, цим шляхом пішли країни ЄС в рамках прийнятої на рівні Співдружності стратегії «Європа 2020», виділивши ініціативу «Інноваційний Союз», яка по своїй суті є комплексним та системним стратегічним документом щодо забезпечення інноваційного розвитку на території країн-членів. Як документ на середньострокову перспективу стратегія «Європа 2020» сформовано на засадах трьох взаємодоповнюючих пріоритетів:

- інтелігентний розвиток – передбачає економічний розвиток, заснований на знаннях та інноваціях;
- врівноважений розвиток – передбачає розвиток економіки на засадах максимально ефективного використання ресурсів;
- розвиток, який спрямований на залучення суспільства – направлений на досягнення соціальної і територіальної злагодженості та розвиток економіки з високим рівнем зайнятості.

Таким чином, системний характер політики ЄС в сфері інновацій передбачає їх впровадження в усі сфери життєдіяльності з метою посилення конкурентних позицій на світових ринках.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питання деіндустріалізації займалося ряд українських та міжнародних вчених, а саме: Ю. Кіндзерський, О. Васильєва, Т. Білоборова, О. Рогач, В. Решетило, І. Островський та ін. Однак питання не вирішеним залишається питання орієнтирів розвитку світової економіки в умовах подолання процесів деіндустріалізації.

Вплив інноваційності на досягнення конкурентоспроможності економіки та позиціонування на світових ринках досліджували П. Беневорз, А. Дассен, І. Пойта та ін. Однак питання і дотепер залишається малодослідженим.

Мета та завдання статті. Метою статті є дослідження інноваційної моделі розвитку як інструмента трансформації економічної політики країни.

Результати дослідження. Інноваційна політика європейських держав не є тимчасовою, а побудована на визначенні національних пріоритетів в сфері та формуванні вертикальної взаємодії суб'єктів в умовах реалізації поставлених завдань шляхом формування регіональних інноваційних стратегій, забезпечуючи таким чином умови для ефективного використання регіонами своїх сильних сторін та можливостей для розвитку.

Зважаючи на те, що формування теоретичних засад розвитку інноваційної політики та інноваційної моделі відбувалося водночас та на основі практичного втілення ідеї інноваційного розвитку економіки, сьогодні економісти здебільшого визначають інноваційну політику як систему, яка включає державні та регіональні програми, важелі, інструменти й заходи для здійснення впливу на інноваційний рівень секторів економіки, суб'єктів господарювання та формування ефективної інноваційно-структурованої економіки (рис. 1).

Відтак основні інструменти держави у досягненні поставлених завдань в сфері інноваційної політики можна розділити на такі групи:

- інструменти попиту – ґрунтуються на засадах втілення програм державних закупівель та контрактів для проведення відповідних операцій чи тримання продуктів;
- інструменти пропозиції – включають фінансову і технічну допомогу суб'єктам господарювання для її використання з ціллю введення інновацій (формування технічної і наукової інфраструктури, оновлення методів навчання, формування систем дотування та кредитування);

Рис. 1. Вплив інноваційності на досягнення конкурентоспроможності економіки та позиціонування на світових ринках

Джерело: сформовано автором

- законодавчі умови розвитку підприємницького сектору – патентне регулювання, податкове законодавство, антимонопольні норми, регулювання зовнішніх операцій, екологічні норми, трудове законодавство;

- інституційні інструменти – спрямовані на підтримку трансферу технологій, інновацій тощо.

Ці інструменти реалізації інноваційної політики широко використовуються в країнах ЄС на чотирьох рівнях – наднаціональному, національному, регіональному та локальному, - що свідчить про комплексність, системність здійснення заходів та їх спрямування на результат (рис. 2).

Рис. 2. Пріоритети інноваційної політики у країнах ЄС на різних рівнях

Джерело: складено автором

Вищенаведене підтверджує зростання ролі та ваги ефективно сформованої конструктивної державної інноваційної політики та обрання нового вектора держав у загальній стратегії розвитку – потребі формування інноваційної системи на засадах економіки знань. Це особливо важливо в умовах деіндустріалізаційних процесів та сучасних умов господарювання і промислового розвитку, оскільки інноваційна політика може стати вагомим інструментом держави у забезпеченні результативного впливу на соціально-економічний розвиток країни. Тому сьогодні інноваційна спрямованість державного розвитку відображається у прийнятих та впроваджених на різних рівнях управління інноваційних стратегіях, які характеризуються позитивними результатами реалізації завдань та вирішення проблем в усіх розвинених країнах світу.

Взагалі концепція розумної спеціалізації була сформована та запропонована до втілення у 2008 році Єврокомісії економістами Д. Фреєм, Б. Холлом та П. Давідом та передбачала подолання відсутності стратегічного бачення держав ЄС та проблеми частого дублювання наукових розробок та напрацювань в межах Союзу. Потім ця ідея почала розвиватися не лише в напрямі пошуку та розкриття інноваційного потенціалу країн та регіонів, а і розширилася в сторону забезпечення соціально-економічного розвитку території за рахунок виявлення перспективних напрямів розвитку її економіки, кластерного розвитку та посилення міжрегіонального типу взаємодій.

Таким чином, концепція розумної спеціалізації ґрунтується на основі визначення унікальних особливостей кожного регіону чи країни та розвитку їх конкурентних переваг чи концентрації ресурсів для досягнення чітко визначених цілей. Сьогодні у країнах ЄС вона втілюється на базі Smart Specialisation Platform та створення регіональних інноваційних стратегій, підґрунтям формування яких виступає «ідея чотирьох С», а саме:

- choices – вибори – передбачає визначення напрямів-орієнтирів інвестування відповідно до особливостей спеціалізації регіону та наявного підприємницького потенціалу;
- competitive advantage – конкурентна перевага – передбачає визначення інноваційної спеціалізації та мобілізацію ідей і потенційних видів діяльності в контексті досягнень науково-дослідних установ;
- critical mass – критична маса – формування ефективної міжрегіональної мережі та пришвидшення процесів диверсифікації в контексті розвитку потужних кластерів і формування простору для міжсекторної взаємодії;
- collaborative leadership – спільне лідерство – залучення до розвитку інноваційних процесів наукових та освітніх інститутів, підприємств, органів управління різних рівнів, користувачів і споживачів інновацій.

Для реалізації поставлених завдань кожен регіон в ЄС зобов'язаний розробити регіональну інноваційну стратегію, сформовану на результатах SWOT-аналізу, а також визначити ефективну систему моніторингу та перевірки результатів [1]. Основні напрями розумної спеціалізації наведені на рис. 3.

Рис. 3. Напрями розумної спеціалізації

Джерело: складено автором

Як видно, концепція розумної спеціалізації ґрунтується на обґрунтуванні можливості території до генерування нових видів діяльності через визначення пріоритетів локального концентрування ресурсів та їх агломерування. При цьому, враховується:

- 1) розуміння обмеженості наявних ресурсів та потреби їх найефективнішого використання;
- 2) потреба застосування інноваційного підходу до діяльності підприємств;
- 3) розвиток взаємовідносин в системі «держава – підприємництво – громадськість»;
- 4) потреба відкритості до адаптації.

Відтак національні та регіональні дослідницькі та інноваційні стратегії інтелектуальної спеціалізації є інтегрованими програмами економічних перетворень, які розроблені із урахуванням місцевих умов та спрямовані на зосередження системної політичної, економічної та фінансової підтримки на пріоритетах, що характеризуються спрямованістю до інтелектуалізації, та на сильні сторони економіки країни чи регіону, їх конкурентні переваги і наявний потенціал.

Для реалізації стратегії розумної спеціалізації на рівні регіону слід забезпечити поетапне втілення певних кроків.

1. *Аналіз регіонального інноваційного потенціалу.*
2. *Управління: забезпечення взаємодії та ефективного розпорядження власністю.*
3. *Розробка загального бачення перспектив регіону.*
4. *Ідентифікація пріоритетів [2].*
5. *Формування інноваційної політики з чітким визначенням алгоритму дій щодо її поетапного втілення [3].*

6. *Впровадження в дію системи моніторингу та контролю за реалізацією стратегії розумної спеціалізації.*

Висновки: Процес реалізації інноваційних стратегій на засадах розумної спеціалізації дозволяє отримати суттєві конкурентні переваги у ключових стратегічних сферах економіки країни. На сьогодні зрозуміло, що підприємства досягають власних конкурентних переваг через використання і нових технологій, і інноваційних методів управління, проте, при цьому, суб'єкти господарювання перебувають у постійному пошуку для оновлення та збереження наявних конкурентних переваг. Відтак на даному етапі економічного розвитку ключовою ознакою конкурентоспроможності економіки є її інноваційність або здатність системи до постійного розвитку, трансформації та оновлення діяльності в контексті нововведень різного характеру.

Список літератури.

1. Пойта І.О. Оцінка сучасного стану ринку послуг / І.О. Пойта // Вісник Житомирського державного технологічного університету. Серія: Економічні науки №1 (63) – Житомир: Вид-во ЖДТУ, 2013– С. 306–309
2. Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3). Smart Specialisation Platform. May, 2012. Pp. 122.

3. Benneworth P., Dassen A. Strengthening global-regional connectivity in regional innovation strategies. Report for the OECD. 2011. URL: www.rim-europa.eu
4. Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth: [Electronic resource] // European Commission. – 2010. — Access Mode: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm.

References.

1. Poita, I.O. (2013), “Assessment of the current state of the services market”, *Visnyk Zhytomyrskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu*, vol.1 (63), pp. 306–309.
2. *Smart Specialisation Platform* (2012), “Guide to Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation”, available at <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/-/guide-on-research-and-innovation-strategies-for-smart-specialisation-ris3-guide-> (Accessed 10 March 2020).
3. Benneworth, P. and Dassen, A. (2011), “Strengthening global-regional connectivity in regional innovation strategies. Report for the OECD”, available at www.rim-europa.eu (Accessed 10 March 2020).
4. European Commission (2010). “Europe 2020. A strategy for smart sustainable and inclusive growth”, available at: http://ec.europa.eu/europe2020/index_en.htm (Accessed 10 March 2020).

Стаття надійшла до редакції 14.03.2020 р.